

A szakmának értő és gondolkodó muzsikusra van szüksége

Kovács Szilárd Ferenc orgonaművész a Pécsi Tudományegyetem Művészeti Karán, a Zeneművészeti Intézetben dolgozik mint mesteroktató; egyúttal a Pécsi Bazilika zeneigazgatója és orgonaművésze. Mivel az egyetemen nem vezető pozíciót tölt be, elsősorban a felsőoktatásban napi szinten – és hatásukat tekintve hosszabb távon is – jelentkező szakmai kérdésekben formált véleményét.

■ *Előző lapszámunkban Tóth Péter zeneszerző a szege-di helyzetről nyilatkozott, így adódik a kérdés: mi törté-
nik mindeközben a többi vidéki intézményben? Szeged és
Debrecen hasonló háttérrel került a helyi egyetem fenn-
hatósága alá; milyen utat járt be a művészeti kar a Pécsi
Egyetemen?*

Úgy gondolom, sok szempontból hasonló a helyzet, hiszen Pécsen is a nagy egész egyik szelete az a kar, ahol a művészetoktatás zajlik. Persze különbségeket is látha-
tunk, hiszen nálunk a vizuális és zenei területek egy ka-
ron belül kaptak helyet. Ennek sok előnye van, nem csak
a kari stabilitás szempontjából, hanem tartalmilag is. A
„közös ház” egyik ilyen pozitív vetülete, hogy oktatói
mobilitást tesz lehetővé a két intézet között. Nálunk
például a művészettörténet tárgyat ugyanaz a kolléga
oktatja, aki a Képzőművészeti Intézetben. A hallgatóink
rendszeresen játszhatnak különböző kiállításmegnyitó-
kon, ami azon túl, hogy számukra hasznos lehetőség, a
másik oldalt is gazdagítja. A művészeti területek közötti
kommunikáció és közös gondolkodás nem csak a gra-
duális képzéseinkben, hanem folytatólagosan a Kar
Doktori Iskolájának szellemiségében is jelen van.

■ *Milyen hatással vannak, és mennyiben adottak a
működési feltételek a magas szintű művészi munká-
hoz?*

Mint minden professzionális tevékenység esetében,
nálunk is fontosak a körülmények. Most mégis az jut
eszembe, amit sok évvel ezelőtt egy professzoromtól
hallottam: az oktatás színvonala végső soron mindig a
tanteremben dől el, azon múlik, tanár és diák milyen
minőségű és mennyiségű munkát hajlandó befektetni a
közös cél elérésének érdekében. Tehát általánosságban
elmondható: lehetnek ugyan akadályozó külső ténye-
zők, de bármilyen szabályozásnak, csűrésnek-csavarás-
nak a rendszer leglényegesebb pontjára nincs jelentős
hatása. Viszont egyes tárgyi feltételek, mint például a
hangszerpark minősége a zenészképzésben kiemelten
fontos, hiszen egy leamortizált instrumentum mellett
bizonyos interpretációs kérdések fel sem merülhetnek.
Pécsről annyit mondanék: nálunk elég jó ez a bizonyos
háttér, például a közelmúltban komoly hangszerbeszer-
zések történtek, nagy értékű zongorát és orgonát is vá-
sárolt a Zeneművészeti Intézet.

■ *Ha a tárgyi feltételek megfelelőek, akkor min kellene,
min lehetne változtatni, ami segítséget jelentene a szak-
mai színvonal megtartásában, illetve emelésében? Látja-e
realitását, hogy ezek a változások meg is történhetnek?*

A színvonal megtartásához, vagy emeléséhez a legtöbb
tanszak esetében szükséges egy minimum létszám, eh-
hez pedig közhelyesen szólva jónak és vonzóknak kell len-
nünk. Úgy látom, a középiskolából a vidéki zeneművésze-
ti karokra jelentkező végzős diákok elsősorban mestert
választanak, csak másodlagos szempont a döntésükben
az adott intézmény általános megítélése. Azok a tansza-
kok működnek jól, ahol az oktatók magas szintű szakmai
felkészültsége megfelelő emberi minőséggel társul.

Nagy veszélyt látok abban, hogy esetleg a létszámok
tartása vagy növelése miatt olyan, gazdaságilag optimá-
lisabbnak tűnő, de tartalmilag megkérdőjelezhető szakok
kerülhetnek a zenei felsőoktatás kínálatába, amelyeknek
ott egyáltalán nem volna helyük. Ezt jó lenne elkerülni,
mert az ilyen szakok elindítása helyrehozhatatlan káro-
kat okozhat. Hivatásunk lényege, hogy zenészként mind a
színpadon, mind a tanteremben formáljuk az igényeket,
ne pedig kiszolgáljuk azokat. Szomorú látni, de úgy tű-
nik, a szakma akár megalkuvásra is kényszerülhet.

*A „tisztá forrás” beszennyeződhet azon-
torz képlet által, amikor ilyen és olyan
indokokkal a könnyűzene valamilyen
formában felületet kap az énekórákon,
vagy zeneiskolai hangszeres órák alkal-
mával.*

Meggyőződésem, hogy ezzel a zeneoktatásnak semmi
dolga nem volna. Dobszay László évtizedekkel ezelőtt
beszél a problémáról. Szerinte háromféle zenéről be-
szélhetünk. Az egyik a nemes zene, amely épít minket,
mert emberformáló erővel bír. A másik zene a „nemte-
len”, amely romboló, ezt egyszerűen el kell utasítani.
Dobszay e kategóriát sajátosan az ellentétes oldal meg-
világításával írja körül: „egy Beethoven-koncerttről ha-
zamenő közönség még sosem tépdeste föl a metróülése-
ket”. A harmadik kategória – most erről van szó – egy
semleges zene, szórakoztató, populáris, tehát intellek-

tuális emésztést nem igényel. Ennek nincs közvetlen romboló hatása, károsága abban mérhető, hogy elveszi a helyet az értékestől. A jelenségről már Platón is írt, úgy látszik, a probléma nem új, csak most mintha erőteljesebben jelentkezne; ugyanis, ha a populáris zenei irányzatok a zeneművészeti képzés részévé válnának, az a másodlagos anyagok részleges kanonizációját jelentené.

Sajnálatos, hogy ilyen értelemben a zenei felsőoktatás sincs biztonságban, mert létezik olyan intézmény, ahol a vezetés jelenleg is a könnyűzenei szakok beindításának előkészítésén dolgozik. Bizonyos fakultatív kurzusok már most is jelen vannak a kínálatukban. Úgy látom, hogy a nagy egyetemekre integrált zeneművészeti karok létrejöttének valóban vannak előnyei – leginkább a működés szempontjából –, de ez a formai szinten egyfajta identitásvesztést is eredményezhet, ha mondjuk egy nem-zenész rektor tisztán szakmai kérdésekbe kíván beleszólni. Más területen ilyen nem történhet meg! Gondoljunk csak bele: nincs az az egyetemi vezetés, amely a példa kedvéért a saját természettudományi karán, vagy az ottani oktatók közreműködésével ki tudna kényszeríteni egy laposföld kurzust, vagy még rosszabb, a laposföld szak beindítását. Még ha erre igény volna, akkor sem. Visszatérve a zenére, azt nem tudom elhinni, hogy a könnyűzenei szakok indításának elhibázott terve ne valamilyen külső nyomásra történne. Muzsikusként belső készletéből ez nem eredhet.

■ Milyen tendenciát mutatnak a hallgatói létszámok, ha az utóbbi éveket nézzük? A lélekszám problémája már most is tapasztalható?

Van és a jelentkezésekben. Ez több okra vezethető vissza, és ismét nem Pécsről, hanem általánosságban, az országos helyzetről beszélnek. A csökkenés talán más szakmák elszívó hatásának is köszönhető.

Nem ritka, hogy igen tehetséges potenciális jelentkezők egyszerűen megrémülnek attól az életpályától, ami mondjuk leendő pedagógusként rájuk várna, így elmennek más területre, például informatikusnak, közgazdásznak vagy jogásznak.

Ezek a pályák kiszámítható és stabil egzisztenciát ígérnek. Én ma sem választanék mást, mint a zenét. Karinthy jut eszembe, mikor megkérdezték tőle, mi a munka, így definiálta: az, amit az ember pénzért csinál és utálja. Éppen ezért fontos, hogy az ember megtalálja a hivatását, hiszen azt egy életen keresztül művelheti majd a „munka” helyett. Ehhez az összes szakma arányos anyagi megbecsültsége is fontos volna. Egyelőre mi még építhetünk azokra, akikben olyan erős a hivatástudat, hogy a zenetanári pályát választják annak szépségeivel és nehézségeivel együtt.

Szerintem van egy harmadik csoport, amely mozgósítható lenne. Ők azok a fiatal muzsikusként, akik még nem hoztak döntést, és bennük a hivatástudat, illetve az egzisztenciális jövőkép feszül egymásnak. Hogyan lehetne őket megnyerni a zenetanítás ügyének? Például a jelenlegiek mellett, vagy azok helyett piacképesebb tanári diplomák kiadásával. Ez nem új ötlet, a régi osztatlan képzések szakpárjaira gondolok. Igaz, ezeket nem így nevezték, de ez volt a tartalmuk. Egy bármilyen hangszerből megszerzett négyéves főiskolai végzettség mellé gyorsítva, még az államilag finanszírozott félévek terhére meg lehetett szerezni egy kiegészítő szolféztanári oklevelet, az ötéves művészeti diploma mellé ugyanígy egy zeneelmélet tanár képesítést. Úgy látom, erre ma is szükség volna, hiszen egyre kevesebb a szolfézs- és zeneelmélet tanár, ugyanakkor egyes hangszerek esetében a teljes állású zeneiskolai státuszok jellemzően nem biztosítottak. Ha egy hallgató most szeretné megcélozni ezt a „többszörös” formát, akkor mélyen a zsebébe kell nyúlnia, ugyanis, ha két szakot végezne párhuzamosan, akkor duplán fogynának az államilag finanszírozott félévei, így a tanulmányi végére jelentős tandíjköltségre számíthatna. Ez hallgatói oldalról már csak azért sem tűnik igazságosnak, mert a zeneművészeti felsőoktatásban a különböző szakok kötelező tárgyainak jelentős része közös, tehát azokat csak egyszer kell elvégezni, de két szak esetén kétszer kell érte fizetni. Úgy értem, ugyanúgy

duplán fogynak a finanszírozott félévek egy trombita és zeneismeret szak párhuzamos végzése mellett, mintha mondjuk valaki a furulya és az atomfizika szakot végezné szimultán, ahol tényleg nincs átfedés a tantárgyak között. Szerintem jóval csábítóbb lenne a zenetanári pálya – nem utolsó sorban a munkaerőpiaci igények is erre mutatnak –, ha a szakpárok újra megjelennének a palettán.

■ *A jelen helyzetben sikerül-e elhelyezkednie a karon végzett zenészeknek, van-e igény arra a tudásra, amit megszereztek? Mi az, amire nem készültek fel kellően, amit muszáj lenne máshogy oktatni a piacképes tudás érdekében?*

Az elhelyezkedéssel nincs gond, a kiadott diplomáink piacképesek, inkább munkaerőhiányról beszélhetünk bizonyos szakoknál. Én rendszeresen részt veszek a felvételi eljárásainkban, mint hangszeres és mint zeneelmélet tanár. Úgy látszik, valóban érezhető egyfajta csökkenő tendencia például az elméleti tárgyak felkészültségi szintjében. Ez azt hiszem, országos diagnózis. Itt tartom fontosnak elmondani, hogy a megfelelő mélységű zeneelméleti tudás hiánya nem azért baj, mert ez egy felvételi tárgy, így teljesíteni kell, és ezen akár el is csúszhat egy jelentkező, hanem mert az a leendő muzsik, aki nem akarja megérteni a zeneművek strukturális összefüggéseit, valami lényegi dologtól fosztja meg magát. E tudás nélkül egy életen keresztül csak lejátszani lesz képes a műveket, nem pedig eljátszani azokat. Egy zenekari muzsikusi esetében ez az analitikus képesség kiemelten fontos, de a tanításban is bázisul szolgálhat a növendék instruálása során, ha kérdez, miért így és miért úgy. Erre ugyanis nem válasz, hogy mert én is így tanultam, vagy mert így tetszik. Ez az előadó-művészet halála lenne. A szakmának értő és gondolkodó muzikusokra van szüksége.

■ *Mi a személyes tapasztalata a bolognai rendszerről? Segíti, vagy gátolja Magyarországon a minőségi oktatást? Mennyire átjárható a képzés, könnyű vagy nehéz máshol folytatni a tanulmányokat?*

Én még egy másik rendszerben szereztem meg a diplomáimat, ami szerintem átláthatóbb volt. A négy- és öt-éves képzések közötti különbséget mindenki tudta, értette, ahogyan azt is, ezek mire jogosítanak fel. Az átálláskor számunkra kicsit zavarossá vált az egész. Mára ezt sikerült rendezni, de az látszik, hogy az általános modell nem volt egy az egyben alkalmazható a zeneszeknél. Azt hiszem, nem az ördögtől való a kétciklusos rendszer, ugyanis vannak előnyei. A BA-szakok népszerűsége talán abban keresendő, hogy a rövidebb képzési idő a hallgatótól kevesebb elköteleződést kíván, és ezzel együtt nagyobb mobilitást tesz lehetővé számára az egyetemi stúdiumai alatt, tehát magában hordozza a peregrináció lehetőségét. Utóbbinak történelmi gyökerei vannak, hiszen a mestertől mesterig vándorolva ta-

nulás gyakorlata már évszázadokkal ezelőtt fontos részét képezte bármilyen szakma tisztességes elsajátításának.

■ *Mit tart a minőségi zenélés, zeneoktatás legfőbb kérdésének?*

Úgy gondolom, szükségünk van az elefántcsonttoronyainkra. Ma, ha valami azonnal nem befogadható és szerethető a széles tömegek számára, azt könnyen selejtnek tekintik, ki kell dobni, mert nem piacképes. Önmagában az sem helyes, ha a magasművészet közvetítését és oktatását egy profitorientált rendszerbe próbálják beszuszakolni. Nem jó a logika, mert amit mi csinálunk, az nem rövidtávon és jellemzően nem anyagi szinten termel hasznot. Aki tömegekhez akar szólni és így pénzt termelni – mondjuk egy fejjel lefelé pörgő zongorával –, az instant zenei hazugságot gyárt. Annál rosszabb pedig nem nagyon van, ahogy Hamvas Béla is megmondta:

„a zenei hazugság a legelvetemültebb valamennyi hazugság között, mert az embert a legvédtelenebb oldaláról demoralizálja”.

A világ változik körülöttünk, de vannak, pontosabban kellenének bizonyos állandóságok is. Például, hogy a minőségi zenék művelésének és/vagy értő befogadásának képessége csak annak adatik meg, aki ezért hajlandó erőfeszítést is tenni. Nagyon nehéz volna megmondani, pontosan mi a recept, ha azt szeretnénk, hogy a komolyzene ne csak egy szűk kör számára adjon valódi lelki gazdagodást és élményt. Egyházzeneesként itt azért látok egy komoly lehetőséget, méghozzá a minőségi liturgikus zene művelésében, hiszen egy templomi muzikus hétről hétre találkozhat a társadalom legszélesebb spektrumával, tehát ha kellően felkészült, akkor hangszer, kórusa mellől a rendszeresség által lehetősége nyílnak az ízlésformálásra. Bár a másodlagos zenék a diplomokban is utat próbálnak törni maguknak, bízom benne, ahogy eddig is történt, a divat mulandósága szelektálja majd a silányt. Hogy miért is fontos ez az egész? Ezt egy személyes tapasztalással szeretném megvilágítani, amely nálam hitkérdés. Számomra az egyik legerősebb istenbizonyíték éppen a magasművészet, amelyre ajándékként tekintek. A művészet nem szükségszerű, tudományosan nem vezethető le, miért van, hogyan hat, tehát túlmutat az emberen, mégis az emberhez szól. Ezért kulcsfontosságú, hogy őrizzük a kincset, ne engedjük, hogy a mai, zeneileg artikulálatlan világ bedarálja azt. Liszt Ferenc örök érvényű gondolata ma is tiszta irányt mutathat számunkra, a könnyűzene oktatása mellett kardoskodók pedig remélhetőleg elgondolkoznak rajta:

„...tanuljuk meg, hogy minden erónket összeszedve igyekezzünk mélyebb barázdát húzni, mint amilyen a nap divatja.”

Mechler Anna